

Srđan Milošević*Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd*
spmilosevic@gmail.com**Dan državnosti (ili) Sretenje: ideologija vs. hronologija ***

Apstrakt: Rad se bavi ideološkim i hronološkim problemima u vezi sa praznikom Dana državnosti Srbije koji se proslavlja 15. i 16. februara. Problematizovano je pitanje povezivanja Dana državnosti sa crkvenim praznikom Sretenja, a zatim pitanje koje se tiče datovanja dva događaja koja se prema Zakonu o državnim i drugim praznicima u Republici Srbiji nalaze u osnovi obeležavanja Dana državnosti Srbije (početak Prvog srpskog ustanka 1804. godine i donošenje prvog srpskog Ustava 1835. godine). U radu se dokazuje da je zakonodavac nepotrebno insistirao na povezivanju pomenutih događaja sa datumom praznovanja crkvenog praznika Sretenja u 19. odnosno u 21. veku. Autor ukazuje i na značajne greške u hronološkom pogledu: pogrešno se tvrdi da su se dva događaja odigrala na Sretenje 1804. odnosno 1835. godine, a samim tim pogrešno se tvrdi i da godišnjice oba događaja padaju na Sretenje i u 21. veku. U radu se objašnjava da je razlog ovih grešaka pogrešno prevođenje datuma iz Julijanskog kalendara u Gregorijanski kalendar, a izneta je i teza da je savremeno insistiranje na povezanosti Dana državnosti sa Sretenjem ideološki uslovljeno tj. da je posledica desekularizacije društva u Srbiji.

Ključne reči: Dan državnosti, Sretenje, praznik, ideologija, Srbija

Uvod: o izučavanju praznika

Značaj fenomena praznika i mesta koje u kulturi sećanja zauzimaju važni događaji i ličnosti iz prošlosti koji se slave, odnosno kojih se društvene grupe kolektivno i institucionalizovano "sećaju", tema je koja je zaokupljala pažnju velikog broja istraživača raznih naučnih oblasti. Praznici, prema uverljivom tumačenju Etcionija (Amitai Etzioni),

"predstavljaju kosrisno sredstvo za makrosociološku analizu društva jer, dok sa jedne strane odražavaju različite attribute društva (tj. predstavljaju efikasne makroindikatore), sa druge strane služe da modifikuju te attribute (tj. predstavljaju snage društvene promene)" (Etzioni 2000, 56).

* Članak je nastao u okviru rada na projektu *Tradicija i transformacija – Istorijsko nasleđe i kolektivni identitet u Srbiji u 20. veku*, br. 47019, koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

Kao spoj kulture sećanja i javnih rituala, praznici su nezaobilazna tema pre svega za antropologe, sociologe i istoričare, ali je svakako najproduktivnije približiti se ovoj problematici jednim interdisciplinarnim pristupom koji bi najbolje mogao da objasni ovaj socijalni fenomen. To je u velikoj meri ostvareno u danas već nezaobilaznom zborniku *Invention of tradition* (Hobsbawm i Ranger 1983), u kojem se nekoliko radova, u širem kontekstu, bave i problematikom praznika, tesno povezanim sa izmišljanjem tradicije.

Počeci naučnog bavljenja "javnim ritualima" vezuju se za ime Emila Dirckema (Émile Durkheim) (Etzioni 2000, 44), ali su pravci daljeg izučavanja divergentni. Najviše se o praznicima pisalo u vezi sa problemima najšire označenim kao kultura sećanja, čiji je pionir Moris Albvaš (Maurice Halbwachs). Njegovi ključni radovi na ovu temu objavljeni su posthumno, 1950. godine, u knjizi *La Mémoire collective* (Halwbachs 1950). Za sociološki pristup korisno uvodno štivo nesumnjivo je pregledni članak Amitajja Etcionija, "Toward a Theory of Public Ritual" (Etzioni 2000), u kojem je postavljen okvir savremenih socioloških istraživanja fenomena praznika, dok je za antropološki pristup, pored velikog broja studija, svakako nezaobilazna knjiga Dona Handelmana (Don Handelman), *Models and Mirrors. Towards an anthropology of public events* (Handelman, 1998). Dobar opšti pregled sa akcentom na istorijsku dimenziju fenomena praznika dao je Mihael Miterauer (Michael Mitterauer) u knjizi *Миленијуми и друге јубиларне године. Зашто прослављамо историју?* (Митерауер 2003).

U svim ovim studijama jasno je naglašena uloga prošlosti u oblikovanju prazničke kulture, kao i upotreba praznika u artikulaciji političkih odnosno ideoloških strujanja savremenog trenutka. Zbog toga je proučavanje fenomena "proslavljanja istorije", sa kojim su praznici tesno povezani, neodvojivo od proučavanja ideoloških narativa, o čemu svedoči i činjenica da svaka revolucionarna ili uopšte korenita promena u društvenom poretku konstituiše i novu prazničku kulturu, ne samo u pogledu izbora onoga što će se praznovati, već i u pogledu načina na koji se to čini (Kuljić 2006, 172-179). U tom smislu, Pol Konerton (Paul Connerton) je uočio da su "u modernom dobu nacionalne elite inventovale rituale za koje se tvrdi da predstavljaju kontinuitet sa odgovarajućom prošlošću, organizujući ceremonije, parade i masovna okupljanja i konstruišući nove ritualne prostore" (Connerton 1989, 51).

Kada je reč o istoriografskom doprinosu proučavanju praznika, uočljiva je i svojevrsna ambivalentnost uloge profesionalnih istoričara. Mihael Miterauer podseća na Pjera Burdijea (Pierre Bourdieu) koji je isticao da ulogu moderne istorijske nauke vidi kao protivtežu "oficijelnoj istoriji spomen-dana" (prema: Митерауер 2003, 139). Istoriografija je, međutim, istovremeno i kreator kulture sećanja i instrument njene dekonstrukcije. U osnovi radikalnan stav Pjera Burdijea, koji usvaja Miterauer, donekle zanemaruje činjenicu da je istoriografija zaista pozvana da učestvuje u kreiranju poretka sećanja, što ona čini

već samim svojim bavljenjem prošlošću. Fernando Katroga (Fernando Catroga) podseća da "istoriografija takođe funkcioniše kao izvor stvaranja (i overe) pamćenja i tradicija, uspevajući da obezbedi naučnu verodostojnost novim mitovima (ponovnog) osnivanja grupa i same nacije" (Katroga 2011, 57). Slično ovome, i Slobodan Naumović se pita "kome će istorija da prepusti zadatak izgradnje kolektivnih identiteta" (Naumović 2003, 22). Ali Burdijeovo lapidarno izraženo viđenje uloge naučne historiografije ostaje ipak suštinski relevantno za savremenu nauku, naročito kada se ima u vidu da se praznička kultura, čija je funkcija i kanalisanje poželjnih sadržaja identiteta, često konstituiše nasuprot naučnom znanju, odnosno, kako je svojevremeno pisao i Jirgen Koka: "Mogu se zamisliti i opažati oblici zasnivanja identiteta koji su nespojivi sa istorijskom naukom i njenom specifičnom racionalnošću" (Koka 1994, 45). Ova tenzija između dvostruke uloge istorije mora se uvek imati u vidu.

Praznička kultura sećanja je sredstvo "koje spaja horizonte idealnog i stvarnog, kako bi dovela u blisku vezu ideologiju i praksu, stavove i akciju", smatra Handelman (Handelman 1998, 16). Međutim, neposredna aktivnost i učešće u javnom ritualu nisu neophodni. Svaki praznik je, nezavisno od name-re pojedinca da participira ili ne u njegovom obeležavanju, kolektivno iskustvo koje je, u najširem smislu reči, politički relevantno. Putem znanja i svesti o prazniku stvara se u najmanju ruku "mehanička zajednica", budući da su praznici javni rituali koji, iako često tek površno, ipak utiču na život ogromne većine ljudi (neradni dani, planiranje odmora, zatvaranje određenih delova ulica zbog praznične povorke i sl.). Međutim, nije izvesno da će praznici zaista i uvek delovati integrativno. Mnogo je izvesnije da je njihova sposobnost da tako deluju zapravo u manjoj ili većoj meri ograničena (Etzioni 2000, 47).

I nauka u Srbiji dala je nekoliko važnijih radova koji se tiču ove problematike. Ovde ćemo pomenuti samo one koji su se u većoj meri bavili pitanjem upotrebe prošlosti, dodirujući se i prazničke kulture. Reč je, pre svega, o studijama Todora Kuljića, Slobodana Naumovića i Senke Kovač (Kuljić 2006; Naumović 2009; Ковач 2011). Važna teorijska studija, u celini posvećena problematici političkog rituala sa brojnim istorijskim primerima je knjiga Jelenе Đorđević *Političke svetkovine i rituali* (Đorđević 1997).

Sve ovo poslužilo je kao okvir i teorijski podsticaj da se još uvek rudimentarnim interdisciplinarnim pristupom približi proučavanju jednog praznika, kao fenomena koji se ispoljava u trouglu ideoloških narativa, praktične politike i (upotrebe) prošlosti, i time dođe do preciznijih saznanja u vezi sa vrlo specifičnim pitanjem koje je nametnula zakonska definicija praznika koji se obeležava kao Dan državnosti Srbije. Naime, u okviru nove kulture sećanja, odnosno, preciznije – nove prazničke kulture u Srbiji posle 2000. godine, *Zakonom o državnim i drugim praznicima* usvojenim 10. jula 2001. godine (u daljem tekstu *Zakon*), ustanovljen je pomenuti praznik, i to kao najznačajniji datum državnog prazničnog kalendara. Prvi član *Zakona* kojim se definiše

Dan državnosti glasi: "Državni praznik Republike Srbije jeste Sretenje – Dan državnosti Srbije, spomen na dan kada je na zboru u Orašcu 1804. godine dignut Prvi srpski ustanak i dan kada je u Kragujevcu 1835. godine izdat i zakletvom potvrđen prvi Ustav Knjaževstva Srbije. Sretenje – Dan državnosti Srbije praznuje se 15. i 16. februara" (*Zakon* 2011).

Na neka od pitanja koja proizilaze iz svake odluke koja uvodi neku bitnu društvenu promenu, pa tako i iz korenite promene prazničnog kalendara koja se dogodila 2001. godine, svoje odgovore je dala antropološkinja Senka Kovač, koja je o ovoj temi objavila nekoliko radova (Ковач 2003; Ковач 2005; Ковач 2007) i monografiju *Сретенје. Нови државни празник у јавном дискурсу* (Ковач 2011), uglavnom posvećene problemu recepcije ovog praznika u javnosti. Takođe, u više navrata se oglašavao i istoričar Radoš Ljušić, uglavnom iz pozicije člana komisije čiji je zadatak bio da sačini predlog novih državnih praznika, ali i kao stručnjak koji se bavi istorijom srpskog naroda i države u 19. veku (Љушић 2004; *Glas javnosti*, 6. jun 2001).¹ Ljušić je najviše obrazlagao zašto su pomenuti događaji odabrani da se praznuju, kritikujući često, a naročito 2004. godine, formu njihovog praznovanja. Osim ova dva autora, nije bilo značajnijih naučnih niti publicističkih priloga drugih istraživača koji bi detaljnije proučavali druga pitanja vezana za ovaj relativno nov državni praznik. Razume se, zbog toga su i neka važna pitanja ostala neraspričana, među kojima i ona koja se tiču ideološkog sadržaja zakonskog rešenja, kao i nešto konkretniji problem datovanja dva događaja koji su u osnovi praznika Dana državnosti Srbije. U kakvom odnosu mogu biti ta dva, na prvi pogleda jasno odvojena problema?

Ideološki aspekt

Kontekst koji je pratio donošenje ovog zakona bio je u velikoj meri prožet neposrednim utiskom sloma prethodnog režima koji je doživljavan kao "nastavak komunizma". Bilo je sasvim vidljivo insistiranje na tome da je potrebna jasna distanca prema nasleđu socijalizma (vid. Ковач 2011)² i konstituisanje prazničke kulture koja bi bila u skladu s nacionalnim identitetom srpskog naroda, ali shvaćenim kao bitno obeleženog pravoslavljem.

¹ Svoje tekstove u vezi sa problemom državnih praznika (između ostalih koji su posvećeni drugim problemima) Radoš Ljušić je objavio i u knjizi *Ангажована историја*, Београд 2004. Reč je o tekstovima: "Јубилеји српске револуције и повесник", 17-34; "Идентитет државе су и празници", 230-233.

² Autorka knjige, Senka Kovač, na koju se ovde pozivam, ne izvodi zaključak da je nacionalizam dominantan ideološki narativ, ali on, prema mišljenju autora ovog teksta, jasno proizlazi iz materijala koji je autorka u knjizi predočila javnosti.

Neposredno pre i posle donošenja *Zakona*, jula 2001. godine, o izboru događaja koji su poslužili kao osnova za proslavljanje novog Dana državnosti Republike Srbije u javnosti se nije puno pisalo niti raspravljalo. Uglavnom se na sam izbor gledalo s odobravanjem. Tek poneko je kritikovao rešenje koje se odnosi na donošenje prvog nacionalnog ustava, tvrdeći da je reč o efemernom događaju, budući da je ustav bio na snazi tek nekoliko nedelja, odnosno da u praksi nije ni zaživeo. Međutim, komisija koja se bavila ovim pitanjem stala je na stanovište da su izabrani događaji najprihvatljiviji za građane Srbije kao osnov za državni praznik i da je izbor događaja iz devetnaestovekovne istorije izvršen po ugledu "na druge evropske zemlje" (Ljušić prema: *Glas javnosti*, 6. jun 2001). Nešto više reakcija je bilo u vezi sa načinom organizacije proslava Dana državnosti, koje su se održavale od 2002. godine. Reakcije na pojedina dešavanja oko proslave ovog praznika i medijske komentare detaljno je pratila Senka Kovač u svojim istraživanjima (Ковач 2011), koja otkrivaju tenzije u pogledu tumačenja suštine događaja koji su uzeti kao osnova za ustanovljavanje praznika, kao i u pogledu načina na koji te događaje treba proslavljati.³ Primenbe su uglavnom bile da način obeležavanja nije dovoljno nacionalan, odnosno dovoljno dostojanstven (Ковач 2011).

Prazničko uspostavljanje kontinuiteta sa devetnaestovekovnom srpskom državom, iako je i samo jasna ideološka poruka, pre svega uslovljena slomom prethodnog, socijalističkog sistema, nije neki specifikum ovog praznika u odnosu na neke druge praznike i države. Kao i u nekim drugim pitanjima i ovde bi važila ocena da je to "samo nova upotreba istorije, bez neminovno pejorativnog značenja, za nove potrebe društvene stvarnosti koja, u traženju uporišta sopstvenim vrednostima u prošlosti, može biti legitimna" (Milosavljević 2010, 8). Međutim, proslavljanje događaja iz nacionalne prošlosti i njihovo ponovno stavljanje u fokus, nakon perioda kada nije bio u središtu prazničke kulture (ali ni sasvim potisnut iz kulture sećanja) nesumnjivo je izraz svojevrzne retradicionalizacije društva u Srbiji, koja nije samo pozitivno usmerena ka novim-starim vrednostima, već i izrazito neprijateljska prema nekim sadržajima skorijeg istorijskog nasleđa (Kuljić 2003; Milošević 2009).

Osporena sekularnost?

Ako su događaji koji se praznuju u osnovi prihvatljivi za većinu građana Srbije, bez obzira na nacionalnu pripadnost (ili nepripadnost), u čemu je problem u vezi s ovim praznikom, odnosno s njegovom ideološkom stranom? *Zakon* skreće pažnju na sebe prevashodno zbog stilizacije prvog člana u kojem se državni pra-

³ U monografiji Senke Kovač *Сретенје. Нови државни празник у јавном дискурсу* analizirano je dosta publicističkih tekstova objavljenih do 2011. godine.

znik definiše. Ta stilizacija pokreće, između ostalih, jedno očigledno pitanje: zašto je zakonodavac odlučio da u tekst *Zakona* unese naziv crkvenog, verskog praznika Sretenja, imenujući njime eksplicitno najvažniji državni praznik? Budući da je reč o neuobičajenoj praksi u zakonima sekularne države, čini se da je reč o svojevrsnoj volji zakonodavca da pošalje kompleksniju ideološku poruku, koja bi trebalo da objedini i nacionalnu i političku i versku komponentu, pri čemu ovakvo rešenje u središte pažnje ipak postavlja verski, a ne sekularni karakter praznika, što je jedan od pokazatelja ali i generatora klerikalizacije društva u Srbiji.

Na opravdanost ovog zaključka ukazuju i podaci koji se tiču recepcije praznika u javnosti. Rezultati istraživanja javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku koje je sproveo *IPSOS Strategic Marketing*, u okviru projekta Beogradskog centra za ljudska prava, tokom 2010. godine pokazalo je da 56% stanovnika Srbije zna da je 15. februar državni praznik. Međutim, na pitanje šta se tog dana slavi, odgovori su veoma varirali: čak 33% ispitanika odgovorilo je da se kao državni praznik obeležava Sretenje, 10% taj datum povezalo je sa Sretenjskim ustavom, 8% odgovorilo je da je reč o Danu ustavnosti, dok je samo 7% odgovorilo da se tog datuma proslavlja Dan državnosti. Samo 4% navelo je da je to datum početka Prvog srpskog ustanka, dok je 1% ispitanika dao uopšten odgovor da je tada "donesen ustav". Čak 33% ispitanika nije znalo odgovor na pitanje šta se praznuje 15. februara (Dimitrijević 2010, 140-141). Drugim rečima, za 33% ispitanika u središtu je crkveni praznik, dok 30% (u zbiru) taj dan povezuje sa nekim sekularnim motivom, a samo 14% eksplicitno sa Prvim srpskim ustankom ili Sretenjskim ustavom, koji su u osnovi praznika, kako je definisan *Zakonom*. Štaviše, interesantan je podatak da, kada se na elektronskim pretraživačima biblioteka koje su povezane u sistem COBISS unese kao ključna reč "Dan državnosti", pretraživanje ne daje nikakve rezultate. Kada se, pak, unese pojam Sretenje, pojavi se nešto manje od 50 naslova, od kojih je tek nekoliko posvećeno ovom prazniku kao državnom, a ne crkvenom prazniku. Drugim rečima, prihvaćena je, kada je reč o 15. februaru kao Danu državnosti, dakle sekularnom prazniku, čak i u naučnim radovima, crkvena, a ne sekularna nominacija.

U javnosti je samo ponegde isticano da ovako definisan Dan državnosti, s eksplicitnim imenovanjem praznika jednim nazivom iz verskog kalendara, dovodi u pitanje sekularni karakter države. Ipak, treba imati u vidu i pretpostavku da je objašnjenje koje je dato kao razlog zašto se praznuje baš Sretenje (zbog koincidencije da se dva događaja nacionalne, političke, a ne verske istorije, koja su od velike važnosti, povezuju s ovim praznikom)⁴ u velikoj meri "sekularizovalo" ovaj crkveni praznik i dalo mu svetovnu dimenziju.

⁴ U 19. veku su se sa namerom birali određeni crkveni praznici za otpočinjanje određenih događaja, tako da je zakonodavac očito želeo da na neki način "prenese atmosferu" iz tog perioda i simbolički podvuče kontinuitet državnosti Srbije.

Ipak, u prilog tvrdnji da je pominjanje Sretenja kao svojevrsnog naziva za Dan državnosti zapravo nesrećan izbor može se izneti jaka primedba da u Srbiji, prema nekim dobro utemeljenim analizama, Srpska pravoslavna crkva (SPC) poseže za većim političkim, ideološkim i uopšte društvenim uticajem nego što to jednoj verskoj zajednici, makar ona bila i većinska, priliči. Reč je, naime, o širenju uticaja na pitanja koja se tiču najšire društvene zajednice, a ne samo vernika SPC (Popović-Obradović 2008, 483–489). S druge strane, sve se događa u vreme svojevrsne krize sekularizma na širem planu i povratka religioznog pogleda na svet (Jean-Paul Willaime 2007, 777).

Ima dovoljno razloga za tvrdnju da se *Zakon o državnim i drugim praznicima* umnogome rukovodio namerom da se što više uvaži uticaj religije, a pre svega SPC, u društvu i da se taj uticaj osnaži i potvrdi. Zakon pominje i druge datume pravoslavnog crkvenog kalendara koje proglašava za praznike (Vidovdan, Svetog Savu – Dan duhovnosti), što je problematično iz više razloga, od kojih je pitanje svojevrsnog zanemarivanja sekularnog karaktera države tolikim brojem verskih praznika koji se uvršćuju u *Zakon* o praznicima svakako najznačajnije. Naime, kao i u slučaju događaja iz 19. veka, obeležavanje Kosovske bitke i datuma smrti arhiepiskopa Save Nemanjića, kao jednog od kulturnih pregalaca iz davne prošlosti, ne bi bilo problematično da se ne povezuje sa datumom crkvenih praznika, što nije neophodno, a i proizvodi, kao i Sretenje, određene probleme sa hronologijom, kako ćemo uskoro videti.

Uprkos svemu, čini se da nema puno prostora da se tvrdi da je donošenjem ovakvog Zakona učinjeno nešto protivustavno, odnosno nešto što narušava ustavom proglašen sekularni karakter države. I u mnogo očiglednijim pitanjima (verska nastava u državnim školama) Ustavni sud Srbije stao je na stanovište da u njima nema protivustavnosti (Аврамовић 2010, 299). S druge strane u *Zakonu* se suviše insistiralo na pomenutim verskim praznicima, što ipak svedoči o krizi sekularizma koja je karakteristična za tranziciona društva (Radić 2010, 107-126). I to ne o makar kakvoj krizi sekularizma, već o onoj koja je praćena upravo jačanjem autoriteta crkve koja predstavlja ekstremnu manifestaciju te krize (Jean-Paul Willaime 2007, 777), a sve to u okolnostima kada se, u suštini, o pitanjima vere u javnosti vrlo malo zna. Ukratko – "pripadanje bez verovanja i poznavanja" (Radić 2010, 126).

Čak i ako je u pitanju samo želja da se naglasi kontinuitet sa periodom kada su verski praznici bili orijentiri u vremenu i kada su događaji, ukoliko je bilo moguće planirati vreme kada će se odigrati, zakazivani na crkveni praznik, i tada bi bilo problematično pominjanje svih verskih praznika koje sadrži državni praznični kalendar Srbije. Tu treba posebno imati na umu i ono što o prazničkoj kulturi kaže Zerubavel (Eviatar Zerubavel), koji podseća da nije važno pitanje samo *šta* se pamti, već i *kada* se to obeležava (Zerubavel 2004, 4).

U tom smislu je proslavljanje Dana državnosti na dan crkvenog praznika upravo rezultat jedne ideološke orijentacije, koja svakako ne dokazuje da je u

Srbiji klerikalizam dominantna ideologija (jer takve ideologije pojedinačno nema), već da je kao tendencija prisutna klerikalizacija i desekularizacija, koje imaju jasnu ulogu u učvršćivanju nacionalnog identiteta, kao dominantnog ideološkog zadatka savremenog tranzicionog društva u Srbiji.

Arhaizirani jezik kao instrument ideološkog (meta)narrativa

Još jedan u biti ideološki momenat prisutan je u vidu arhaizirane formulacije prvog člana zakona. Kada je reč o tome, kao i u slučaju pominjanja crkvenog praznika, očito je da je namera zakonodavca bila da arhaičnim jezikom simbolički izrazi kontinuitet savremene Srbije sa njenim istorijskim korenima, što je često korišćeno sredstvo u metodologiji nacionalizma. U tom smislu treba razumeti formulaciju da se kao praznik državnosti Srbije obeležava "i dan kada je u Kragujevcu 1835. godine *izdat i zakletvom potvrđen* prvi *Ustav Knjaževstva* (sic!) *Serbije*" (sve podvukao S. M.). U prvoj sintagmi, reč je o formulaciji koja je neposredno, premda donekle usaglašeno sa savremenim jezikom, preuzeta iz Sretenjskog Ustava, na čijoj naslovnoj strani izdanja iz 1835. godine stoji da je "изданъ и заклетвомъ потврђенъ о Сретенској скупштини, 1835 год." (*Устав* 1835).

Ako je formulacija sa prve stranice ustava iz 1835. godine shvatljiva, pominjanje u Zakonu i *Knjaževstva Srbije* predstavlja nepotrebnu i sasvim neadekvatnu arhaizaciju teksta: ukoliko je postojala želja da se dočara duh dokumenta iz 19. veka, onda je trebalo upotrebiti pojam *Knjaževstvo Srbije* (*княжество*), koji se koristi u samom ustavu i koji je bio deo zvaničnog imena Kneževine, a ne pojam *Knjaževstvo*, koji niti je bio korišćen u zvaničnom nazivu države u 19. veku, niti je u skladu sa savremenim srpskim jezikom. Dobi- jen je dakle jedan jezički galimatijas, koji je zaista dao za pravo onima koji su na takvo rešenje imali određene primedbe. Naime, protiv takvih oblika arhaiziranja, koji su na kraju ušli u *Zakon*, bio je i član komisije koja se bavila predlogom zakona o državnim praznicima, Radoš Ljušić. Kada je reč o pojmu *Knjaževstvo Srbije* on je naglasio da je reč "o arhaizmu koji bi izazvao nego- dovanje, a možda i podsmeh", dodajući i da je pojam "suviše zastareo" (Ljušić prema *Glas javnosti*, 6. jun 2001). Inače, predlog da ove arhaične formulacije uđu u *Zakon* dao je poslanik Demokratskog saveza vojvođanskih Mađara, Pal Šandor. Poslanicima koji su o zakonu odlučivali očigledno je ova ideja Pala Šandora, koji je istakao da "treba dočarati duh i stil srpskog jezika s početka 19. veka" izgledala prihvatljivo pa je amandman usvojen.⁵

⁵ Nažalost, autor nije uspeo da dođe do stenografskih beležaka sa skupštinskih za- sedanja. U samom predlogu zakona nije bilo sličnih formulacija, a autor se i sam seća ove skupštinske rasprave i amandmana poslanika Šandora. Takođe, o tome postoji i

Hronologija: ustanak, ustav, Julije Cezar i papa Grigorije

Sasvim drugu vrstu problema, iako ne potpuno nezavisnu od prethodno razmatranih pitanja, predstavljaju hronološka "lutanja" zakonodavca, odnosno pogrešna datovanja dva inače dobro poznata događaja srpske istorije koje *Zakon* uvodi kao događaje koji se praznuju. Na prvi pogled, problem datovanja ne bi trebalo da predstavlja iole ozbiljniji izazov za zakonodavca koji se bavio pitanjem državnih praznika. Međutim, do određenih grešaka je ipak došlo, ali će radi jasnoće taj problem biti razložen.

Najpre, kao činjenica u nauci se uzima da je u Orašcu **na Sretenje 2. februara** 1804. godine po starom, Julijanskom kalendaru otpočeo Prvi srpski ustanak (Љушић 2005, 51).⁶ Činjenica je i da je 31 godinu kasnije, ponovo **na Sretenje 2. februara** 1835. godine **započela rad** narodna skupština u Kragujevcu, koja je **tek narednog dana** (Љушић 2007, 145-146), **3. februara** usvojila prvi ustav Kneževine Srbije, koji je tada "izdat i zakletvom potvrđen". Dakle, uprkos svim interpretacijama jednog ili drugog događaja, datumi ne bi trebalo da budu sporni, naročito onda kada su poznati ili barem sa velikom sigurnošću utvrđeni i kada je to datovanje u nauci prihvaćeno. Iz navedenog nedvosmisleno proizilazi da početak Prvog srpskog ustanka i donošenje prvog ustava Kneževine Srbije jednostavno **nisu bili istog datuma** pa je pogrešno da se istog dana praznuju, tim pre što nisu ni u kakvoj neposrednoj povezanosti. Uprkos tome što iz teksta *Zakona* proizilazi da su se oba događaja desila na *Sretenje*, jasno je da se radi o dva, a ne o jednom datumu: 2. februara 1804. godine – kada SPC slavi *Sretenje* po Julijanskom kalendaru podignut je Prvi srpski ustanak, a sutradan posle praznika *Sretenje* 1835. godine, 3. februara, takođe po Julijanskom kalendaru – proglašen je prvi ustav autonomne Kneževine Srbije.

Međutim, tu nije kraj greškama zakonodavca. Odavde stvar, zapravo, tek počinje da bude komplikovana. Nova problemska situacija tiče se savremenog datovanja Dana državnosti. Tako *Zakon* sadrži i sledeću odredbu, konačno uobičajenu decembra 2011. godine: "Sretenje – Dan državnosti Srbije praznuje se 15. i 16. februara". Izvan svake sumnje, Dan državnosti zavređuje da se praznuje dva dana. Takođe, 15. februara, računajući po Gregorijanskom ka-

usputna informacija u listu *Glas javnosti* od 6. juna 2001. godine. Vidi: <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2001/06/07/srpski/R01060603.shtml>

⁶ U nauci je prihvaćeno da je ustanak započeo 2. februara 1804. godine (po Julijanskom kalendaru). To je datum koji navodi većina istraživača ovog događaja. Međutim, Radoš Ljušić zadržava izvesnu rezervu: "Не може се са сигурношћу тврдити кад је одржан Орашачки збор. Најчешће се помиње Сретење Господње, 2/14. фебруар 1804. године, али не треба искључити могућност да је до тога дошло дан-два раније или касније." (Љушић, 2005, 51).

lendaru (što je 2. februar po Julijanskom kalendaru) SPC praznuje danas svoj praznik Sretenje. Međutim, imajući u vidu prethodno rečeno, otvoren je novi problem: osim što su za najvažniji državni praznik odabrana dva događaja koja, ipak, nisu bila istog dana, Dan državnosti je u *Zakonu o državnim i drugim praznicima* pogrešno, odnosno neprecizno određen.

Naime, pravilo je da se prilikom "prevođenja" u Gregorijanski kalendar na datum po Julijanskom kalendaru u 17. veku dodavalo 10 dana, u 18 veku – 11 dana, a u 19. veku – 12 dana (Cheney 2000, 19). To znači da se i prilikom savremenog utvrđivanja kada se neki događaj, čiji datum nam je poznat po Julijanskom kalendaru, dogodio, zavisno od toga o kom je veku reč, dodaje isti ovaj broj dana: za 17. vek - 10 dana, za 18. vek 12 dana i tako redom. U 20. i 21. veku svim datumima po Julijanskom kalendaru prilikom "prevođenja" u Gregorijanski kalendar dodaje se 13 dana, a u 22. veku dodavaće se 14 dana. Polazeći od osnovne, ali pogrešne pretpostavke da su se dva događaja (i Prvi srpski ustanak 1804. godine i donošenje prvog srpskog ustava 1835. godine) dogodili istog dana, na crkveni praznik Sretenje, očito zbog ideološke potrebe da Dan državnosti poveže sa tim crkvenim praznikom, zakonodavac konsekventno zapada u novu grešku prilikom određivanja savremenog datuma praznovanja ovih događaja. Sretenje je **nepokretni crkveni praznik**, što znači da se svake godine proslavlja istog dana i Srpska pravoslavna crkva taj praznik slavi 2. februara po Julijanskom kalendaru kojeg se i danas pridržava, što je u 20. i 21. veku, po Gregorijanskom kalendaru, 15. februar. Međutim, upravo zbog toga što se SPC i dalje pridržava Julijanskog kalendara, datum tog praznika po Gregorijanskom kalendaru, zbog računice koju je nepotrebno ovde izvoditi, periodično se "pomerao" u skladu sa pomenutim pravilom, a i nastaviće da se "pomera" sve dok postoji razlika između kalendara koji poštuju neke pravoslavne crkve, među kojima i SPC, sa jedne strane, i kalendara kojeg se pridržava ostatak hrišćanskih crkava i najveći deo sekularnih institucija, sa druge strane. Ali, kada se jednom utvrdi datum nekog događaja po Gregorijanskom kalendaru, za sve koji se tog kalendara pridržavaju, dakle i za državu Srbiju, taj datum ostaje nepromenjen, pa se sve godišnjice obeležavaju nezavisno od njihovog datuma po Julijanskom ili bilo kom drugom kalendaru. Pravilo o "pomeranju" datuma važi samo za one institucije koje se i dalje pridržavaju Julijanskog kalendara, onda kada se Julijanski kalendar usaglašava sa Gregorijanskim. Za događaje iz prošlosti čiji su datumi jednom "prevedeni" iz Julijanskog u Gregorijanski kalendar, datum dobijen po Gregorijanskom kalendaru, dokle god je on u upotrebi u obliku u kojem danas postoji, ostaje isti onaj koji je pri "prevođenju" utvrđen i ne može se više "pomerati". Dakle, pošto je datum početka Prvog srpskog ustanka, prema Julijanskom kalendaru, **Sretenje 2. februara** 1804. godine, kada se taj datum iz Julijanskog kalendara "prevede" u Gregorijanski kalendar, proizilazi da se događaj zbilo **14. februara** 1804. godine (jer se za događaje iz 19. veka dato-

vane po Julijanskom kalendaru, prilikom njihovog prevođenja u Gregorijanski kalendar dodaje 12 dana). Ako smo jednom utvrdili da je 1804. godine, 2. februara po Julijanskom kalendaru bio 14. februar po Gregorijanskom kalendaru i ako je u državi Srbiji, za razliku od SPC, na snazi Gregorijanski kalendar, onda je jedino ispravno da se kao datum godišnjice Prvog srpskog ustanka proslavlja 14, a ne 15. februar, kako predviđa *Zakon*. Međutim, 14. februara po Gregorijanskom kalendaru u 20. i 21. veku više nije verski praznik Sretenje. Crkveni praznik pomerio se na 15. februar po Gregorijanskom kalendaru, a i dalje će se pomerati: od 2101. godine slaviće se 16. februara, od 2201. godine slaviće se 17. februara i tako redom, iako je on za računanje po Julijanskom kalendaru nepokretan praznik.⁷

Kada je reč o datumu donošenja prvog srpskog ustava, on je kako je već rečeno usvojen 3. februara 1835. godine po Julijanskom, odnosno 15. februara po Gregorijanskom kalendaru, što se danas proslavlja kao Dan državnosti Srbije. Međutim, iako je danas 15. februara zaista crkveni praznik Sretenje, na dan usvajanja ustava 1835. godine to nije bio slučaj: Sretenje je bilo prethodnog dana. Ustav je nazvan Sretenjskim ne zato što je donet na Sretenje, već zato što je skupština koja je ustav usvojila počela svoj rad na taj praznik (Sretenjska skupština 1835. godine).

Na osnovu svega navedenog, ostaju, dakle, dva problema: problem razlike od jednog dana u datumu godišnjice dva događaja koja se obeležavaju – 14. i 15. februar, i činjenica da je, zbog ideološkog vezivanja za crkveni praznik Sretenja i to za datum kada se on danas proslavlja, zapravo ostala neobeležena godišnjica početka Prvog srpskog ustanka. Ova greška nedavno je samo potvrđena rešenjem zakonodavca da se praznik Dan državnosti praznuje dva dana, 15. i 16. februara, čime je nedvosmisleno prednost data crkvenom prazniku, a ne obeležavanju stvarne godišnjice, odnosno *stvarnih godišnjica* početka ustanka i usvajanja prvog ustava, koji su uzeti kao događaji koji se praznuju.

⁷ Ovde možemo navesti jedan primer kao ilustraciju. U vreme o kojem je reč u ovom radu, u mnogim zemljama već je bio na snazi Gregorijanski kalendar, koji je u Srbiji na snazi od 1919. godine. Ako uzmemo neki događaj iz američke istorije koji se zbilo 14. februara 1804. godine, istog dana kada je podignut i Prvi srpski ustanak, njegova godišnjica će po Gregorijanskom kalendaru uvek biti tog datuma. Nelogično je da se godišnjica početka Prvog srpskog ustanka, koji se dogodio istog datuma, takođe po Gregorijanskom kalendaru, obeležava tek sutradan, pa posle narednih 100 godina 2 dana kasnije i tako redom. Ili drugi primer: na dan 14. februara (po Gregorijanskom kalendaru) 842. godine potpisano je primirje između Karla II i Ludviga Nemačkog. Razume se da tada nije bila izvršena gregorijanska reforma kalendara, ali kada je ona izvršena, budući da je kalendar univerzalni hronološki instrument, svaki datum iz prošlosti može se usaglasiti sa bilo kojim kalendarom. Tako je utvrđeno da je datum primirja po Gregorijanskom kalendaru 14. februar. Kada se jednom to usaglašavanje izvrši, besmisleno je i pogrešno vršiti pomeranja godišnjice tog događaja unutar istog kalendara.

Zaključak

Prema mišljenju Erika Hobsboma, "izmišljene tradicije devetnaestog i dva-desetog veka zauzimale su i zauzimaju mnogo manje mesta u privatnim životima većine ljudi i u samodovoljnim životima malih sub-kulturnih grupa, nego što to čine stare tradicije u, recimo, starim agrarnim društvima" (Hobsbom 2011, 21). To mišljenje prihvatila je i Senka Kovač, navodeći da to "najbolje ilustruju praznici iz naše nedavne prošlosti" (Kovač 2011, 117). Međutim, ovo je problem koji nije jednostavan. Primera radi, praznici socijalističke Jugoslavije bili su masovne svetkovine sa veoma širokom participacijom građana i relativno značajnim mestom čak i u privatnim životima ljudi (na različite načine), iako su ti praznici pripadali "novim tradicijama". Međutim u slučaju novog Dana državnosti Srbije, uprkos visokom procentu građana koji znaju da je 15. februara državni praznik, u društvo još nije prodr-la svest o tome šta se zapravo praznuje toga dana. Istraživanje koje bi kompariralo praznike socijalističke epohe i današnje, u raznim aspektima, bilo bi dragoceno. Osim toga, bilo bi od velikog značaja istražiti odnos koji je u socijalističkom periodu postojao prema ključnim ličnostima i događajima nacionalnih istorija naroda Jugoslavije, kao i odnos postsocijalističke epohe prema nasleđu socijalizma. Čini se da nije bez osnova utisak da je obračun sa "nepodobnom prošlošću" u mnogo čemu temeljniji u postsocijalizmu nego što je to bio slučaj u periodu socijalizma, kada se ključnim istorijskim procesima učitavao ideološki sadržaj, ali kada oni nisu odbacivani. Vredi se podsetiti, samo primara radi, upravo obeležavanja stope desete godišnjice Prvog srpskog ustanka 1954. godine, pa da se ipak problematizuje teza o radikalnom ideološkom progonu tradicije u vreme socijalizma. Možda su sadržaji bili ideologizovani u pravcu koji ne bi godio ukusu nekih dominantnih savremenih pogleda na istorijsko nasleđe i načine njegovog proslavljanja, ali ta teza, sa izuzetkom radikalnog otklona od klerikalnih sadržaja, čini se problematičnom.

Kada je reč o najvažnijem državnom prazniku u današnjoj Srbiji, problemi nisu u izboru događaja koji će se obeležavati, iako je primedaba bilo i na taj aspekt. Kada se posmatra i unutrašnja logika fenomena praznika, koji je utoliko "opravdaniji" i "legitimniji" ukoliko se može povezati sa nekim prekretnim događajem, "nultim časom" (vid. Kuljić 2006, 172) može se reći da su događaji dobro odabrani. Logika "nultog časa" nigde nije toliko jasno fokusirana kao u slučaju praznika kojim se obeležava ustanovljenje države. Rečima savremenog istoričara: "Ništa lepše ne simboliše državnost nego onaj trenutak kada se država obnavlja ili kada država nastaje" (Radoš Ljušić prema Kovač 2011, 114).

Problemi s ovim praznikom javili su se kao rezultat jedne neodržive ideološko-hronološke konstrukcije kojom se htelo postići nemoguće: 1) da se naglasi da su se važni istorijski događaji odigrali istog dana, iako nisu; 2) da se ti događaji vežu za praznik Sretenja, odnosno da se zanemari matematičko-

astronomska (kalendarska) činjenica da se praznik Sretenje, koji je nepokretan po Julijanskom kalendaru, ipak "pomera" po Gregorijanskom, pa je nemoguće, samim tim, bilo koju godišnjicu vezati za praznik koji se "pomera"; 3) da se sve to postigne u sekularnoj državi koja se pridržava Gregorijanskog kalendara. Kada bi se odustalo od nepotrebnog i nemogućeg kriterijuma da se Dan državnosti veže za Sretenje, lako bi se došlo do rešenja. Naime, budući da je na Sretenje, 2/14. februara 1804. godine, prema najverovatnijem datovanju otpočeo Prvi srpski ustanak i budući da je na isti praznik 2/14. februara 1835. godine počela rad Sretenjska skupština koja je sutradan, 3/15. februara usvojila i ustav Kneževine Srbije, lako je povezati ta dva događaja i praznovati Dan državnosti 14. i 15. februara, jer je i inače predviđeno važećim *Zakonom* da se važni praznici proslavljaju dva dana. Činjenica da bi crkveni praznik Sretenje u tom slučaju, prema savremenom kalendaru, bio tek drugog dana praznovanja Dana državnosti u pravom smislu reči je efemerna, budući da će kroz nekoliko decenija, ukoliko ne dođe do nekih bitnih promena u vezi sa kalendarom, u bilo kom smislu, SPC Sretenje proslavljati 16. februara, potom 17. februara i tako redom (po Gregorijanskom kalendaru). Jasno je da se datum državnog praznika utvrđen po Gregorijanskom kalendaru ne može na isti način menjati, ne zbog pitanja ideološkog odnosa prema SPC i pravoslavlju, već zbog preciznih astronomsko-matematičkih činjenica koje se tiču kalendara.

Zbog eksplicitnog pominjanja Sretenja kao naziva državnog praznika, nesumnjivo ideološki motivisanog, uprkos pojašnjenju da se taj praznik slavi u znak sećanja na događaje iz nacionalne prošlosti koji su sa tim praznikom povezani, ali, kako je pokazano – ne i istovremeni, postavlja se pitanje: da li je Dan državnosti Sretenjem klerikalizovan ili je Sretenje takvim pojašnjenjem sekularizovano? Imajući u vidu celokupan društveni kontekst, činjenica da najveći procenat ispitanika iz pomenutog istraživanja navodi da se 15. februara slavi Sretenje, dok pet puta manje izjavljuje da se slavi Dan državnosti, jasno sugeriše o kakvom se ideološkom miljeu radi u pogledu odnosa klerikalizovano/sekularizovano društvo. Osim toga, utvrđujući da se Dan državnosti praznuje dva dana, kao drugi dan praznovanja određen je 16. februar, koji je drugi dan po prazniku Sretenju, čime je propušteno da se u praznični kalendar uvrsti 14. februar, godišnjica Prvog srpskog ustanka.

Ukratko, dakle, svakog 15. i 16. februara država Srbija: 1) slavi crkveni praznik *Sretenje*; 2) iako misli da slavi godišnjicu Prvog srpskog ustanka, to ipak ne čini, budući da je stvarna godišnjica Prvog srpskog ustanka 14. februara; 3) pukom greškom zakonodavca, takoreći slučajno slavi i godišnjicu donošenja prvog srpskog ustava, i to samo zato što se u *Zakonu* pogrešno tvrdi da je taj ustav usvojen na Sretenje 1835. godine i zato što se slučajno dogodilo da se Sretenje, prema novom kalendaru, slavi 15. februara, tj. na pravu godišnjicu usvajanja ustava iz 1835. godine.

Na primeru analiziranog problema otkrila se još jedna slabost i krhkost postsocijalističkog nacionalnog identiteta u Srbiji. Baš zbog činjenice da nije u pitanju tek neki sporedni datum iz prazničnog kalendara, već tako značajan praznik, pokazalo se da Srbija zaista spada u red onih društava koja svoj identitet izgrađuju "naporno, u neku ruku sekundarno, preko vežbanja u vraćanju istoriji" (Koka 1994, 44). Ipak, čini se da je značajan rezultat ipak postignut. Visok procenat ispitanika koji Dan državnosti povezuju sa Sretenjem dobra je osnova da se nastavi sa daljom afirmacijom religije kao faktorom društvene, nacionalne kohezije i poželjnim ideološkim narativom, mada je više nego očigledna ograničenost njenog dometa. Međutim, iako je u savremenom dobu teško očekivati aktivnu participaciju velikog broja ljudi u javnom ritualu, za društvenu koheziju dovoljno je obezbediti konsenzus oko vrednosti, što je u slučaju Dana državnosti u izvesnom smislu postignuto, iako na osnovi za koju se ni u najambicioznijim projekcijama ne može očekivati da bude makar približno opšteprihvaćena. Teško je poverovati da će se na taj način odbraniti tradicija i istorijsko nasleđe koje praznici već po svojoj suštini otelovljuju, a naročito je teško poverovati u integrišuću snagu praznika kada se njegova nacionalna suština, kakva je zaista suština "proslavljanja istorije" u najvećem broju evropskih država, dodatno suzi klerikalnom komponentom. Zbog toga jedini rezultat dubljeg prodora svesti o ovom prazniku među građane može da bude veća integracija unitar određene grupe (vid. Etzioni 2000, 49), ali i dublja podeljenost u pogledu njegove javne percepcije u društvu posmatranom u celini.

Izvori

- Glas javnosti, 2001. Datumi koji ne vređaju, *Glas javnosti*, 6. jun. 2001. (elektronsko izdanje novina <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2001/06/07/srpski/R01060603.shtml>, 6. 2. 2012. sadrži razgovor sa Radošem Ljušićem)
- Zakon o državnim i drugim praznicima u Republici Srbiji*, u konačnoj redakciji dostupan je na veb adresi: <http://www.propisi.com/zakon-o-drzavnim-i-drugim-praznicima-u-republici-srbiji.html>, poslednja poseta 5. 2. 2012. godine
- Устав Княжества Сербіе*, Крагуевац 1835. (Dostupno i na veb adresi <http://scc.digital.nb.rs/document/RA-ustav-1835>, poslednja poseta 10. 2. 2012. godine)

Literatura

- Аврамовић, Сима. 2010. Поимање секуларности у Србији – рефлексije са јавне расправе у Уставном суду. *Анали Правног факултета у Београду* 59 (2): 279–301.
- Cheney, Christopher Robert; Jones, Michael. 2000. *A Handbook of Dates for Students of English History*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Connerton, Paul. 1989. *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dimitrijević, Vojin (ur.). 2010. *Novosti iz prošlosti*, Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Etzioni, Amitai. 2000. Toward a Theory of Public Ritual. *Sociological Theory* 18 (1): 44-59.
- Greenway, Diana. 1999. Dates in History: Chronology and Memory. *Historical Research* 178: 127-139
- Halwachs, Maurice. 1950. *La Mémoire collective*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Handelman, Don. 1998. *Models and mirrors: towards an anthropology of public events*. New York: Berghahn Books.
- Hobsbom, Erik, Terens Rejndžer (ur.). 2011. *Izmišljanje tradicije*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Katoga, Fernando. 2011. *Istorija, vreme i pamćenje*. Beograd: Clio.
- Ковач, Сенка. 2003. "Поруке предлагача нових државних празника Србије". У *Традиционално и савремено у култури Срба*. ур. Драгана Радојичић, 101-109. Београд: Етнографски институт САНУ.
- Ковач, Сенка. 2005. "Значај Сретења – новог државног празника у обликовању културног идентитета становништва савремене Србије". У *Проблеми културног идентитета становништва савремене Србије*. ур. Сенка Ковач, 113-121. Београд: Одељење за етнологију и антропологију, Филозофски факултет.
- Ковач, Сенка. 2007. "Рецепција новог државног празника у транзицији: пример Сретења". У *Антропологија постсоцијализма* ур. Владимир Рибич, 244-257. Београд: Српски генеалошки центар и Оделjenje за етнологију и антропологију Филозофског факултета.
- Ковач, Сенка. 2011. *Сретење. Нови државни празник у јавном дискурсу*. Београд: Српски генеалошки центар, Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета.
- Кока, Јирген. 1994. *О историјској науци*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Кулjić, Todor. 2006. *Kultura sećanja*. Београд: Ћигоја штампа.
- Кулjić, Todor. 2003. *Prevladavanje prošlosti – uzroci promene slike istorije krajem XX veka*. Београд: Helsinški odbor за ljudska prava.
- Љушић, Радош. 2004. *Ангажована историја*. Београд: Народна књига.
- Љушић, Радош. 2005. *Вожд Карађорђе. Биографија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Љушић, Радош. 2004. *Кнежевина Србија 1830-1839*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Milosavljević, Olivera. 2007. *Potisnuta istina*. Београд: Helsinški odbor за ljudska prava.
- Milosavljević, Olivera. 2010. *Savremenici fašizma 1. Percepcija fašizma u beogradskoj javnosti 1933 – 1941*. Београд: Helsinški odbor за ljudska prava.
- Milošević, Srđan. 2009. "Antikomunizam kao ideologija. Slučaj Srbije". У *Probuditi san. Razgovori o levici u Srbiji*. ур. Ivica Mladenović i Milena Timotijević, 28-34. Београд: Friedrich Ebert Stiftung.

- Митерауер, Михаел. 2003. *Миленијуми и друге јубиларне године. Зашто прослављамо историју*, Београд: Удружење за друштвену историју.
- Наумовић, Слободан. 2003. "Ка историји слављења историје". У Митерауер, Михаел, *Миленијуми и друге јубиларне године. Зашто прослављамо историју*, Београд: Удружење за друштвену историју.
- Naumović, Slobodan. 2009. *Upotreba tradicije*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.
- Popović-Obradović, Olga. 2008. *Kakva ili kolika država. Ogledi o političkoj i društvenoj istoriji Srbije XIX – XXI veka*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava.
- Radić, Radmila. 2010. "Pripadanje bez verovanja i poznavanja". U *Novosti iz prošlosti*. ur. Vojin Dimitrijević, 107–127. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Willaime, Jean-Paul. 2006. La sécularisation: Une exception européenne? Retour sur un concept et sa discussion en sociologie des religions. *Revue française de sociologie* 47 (4): 755-783.
- Zerubavel, Eviatar. 2004. *Time maps: collective memory and the social shape of the past*. Chichago: The University of Chichago Press.

Srđan Milošević

Institute for Recent History of Serbia, Belgrade

Statehood Day or Candlemas Day: Ideology vs. Chronology

The paper deals with the ideological and chronological issues concerning Statehood day, which is celebrated on the 15th and 16th of February in Serbia. The focus will be on the connection which is being established between the state holiday of Statehood day and Candlemas Day which is a church holiday. The paper will further deal with the problems with dating the two key events – the start of the First Serbian Uprising in 1804 and the adoption of the first Serbian Constitution in 1835 – which, according to the Serbian law on national and other holidays, form the basis for the celebrating of Statehood day. The paper will prove that it wasn't necessary for the legislators to insist on establishing a connection between the aforementioned events and the date of the church holiday neither in the 19th nor in the 21st century. The author will also point out the significant errors in chronology: it is falsely claimed that the anniversaries of both these events coincide with Candlemas Day (in 1804 and 1835, respectively), and that it is hence unwarranted to claim that they coincide with Candlemas Day in the 21st century. It will be shown that the reason for these errors lies in the incorrect calculation and translation of dates from

the Julian into the Gregorian calendar, as well as that the contemporary insistence on the connection between Statehood day and Candlemas Day is ideologically conditioned and that it is a consequence of the desecularization of Serbian society.

Key words: Statehood day, Candlemas Day, holiday, ideology, Serbia

Jour de la souveraineté (ou) la Présentation: idéologie vs. chronologie

Cet article traite les problèmes idéologiques et chronologiques en relation avec le Jour de la souveraineté de la Serbie, fêté le 15 et le 16 février. La question du rattachement du Jour de la souveraineté à la fête religieuse de la Présentation du Christ a été problématisée, ensuite la question concernant la datation de deux événements qui, d'après la Loi sur les fêtes nationales dans la République de Serbie, sont à l'origine de la célébration du Jour de la souveraineté de la Serbie (début de la Première insurrection serbe de 1804 et l'adoption de la première Constitution serbe en 1835). Dans l'article, l'auteur démontre que le législateur a inutilement insisté sur le rattachement des événements évoqués à la date de la fête religieuse de la Présentation au XIXe puis au XXIe siècle. L'auteur rend compte des erreurs importantes concernant la chronologie : l'on soutient à tort que les deux événements ont eu lieu le jour de la Présentation en 1804 puis en 1835 ; par conséquent, les anniversaires des deux événements sont indûment associés à la Présentation au XXIe siècle. Dans l'article est expliqué que la raison de ces erreurs tient à la transposition erronée des dates du calendrier julien en calendrier grégorien, et l'auteur soutient la thèse que l'insistance actuelle sur l'association du Jour de la souveraineté à la Présentation est idéologiquement conditionnée, qu'elle est une conséquence de la désécularisation de la société en Serbie.

Mots clés: Jour de la souveraineté, Présentation, fête, idéologie, Serbie

Primljeno / Received: 23. 02. 2012.

Prihvaćeno / Accepted for Publication: 10. 05. 2012.